

بررسی رابطه بین محافظه‌کاری حسابداری و نظام راهبری شرکتی

مهدی مرادزاده فرد^۱

بهمن بنی‌مهدی^۲

مهدی دیندار یزدی^۳

تاریخ پذیرش: ۹۰/۱/۲۲

تاریخ دریافت: ۸۹/۹/۲۰

چکیده

تحقیق حاضر به بررسی ارتباط بین سازوکارهای راهبری شرکتی و محافظه‌کاری حسابداری در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌پردازد. در این تحقیق برای بررسی ارتباط بین محافظه‌کاری و نظام راهبری شرکتی از معیارهای درصد مالکیت سهامداران نهادی، درصد اعضای غیرموظف هیات مدیره، تفکیک وظایف رئیس هیات مدیره از مدیرعامل و وجود حسابرس داخلی در شرکت بعنوان سازوکارهای نظام راهبری شرکتی و روشهای گیولی و هین و بال و شیواکومار بعنوان معیارهایی برای محاسبه محافظه‌کاری در ۷۱ شرکت بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای ۸۳ الی ۸۸ استفاده شده است.

نتایج تحقیق بیانگر این مطلب می‌باشد که بدلیل محدودیت پایین بودن حجم نمونه آماری و با توجه به نیاز مدل بال و شیواکومار به تعداد مشاهدات زیاد و در طول دوره زمانی طولانی، مدل یاد شده در ایران از لحاظ آماری معنی‌دار نبوده و امکان استفاده از این روش در ایران در حال حاضر میسر نمی‌باشد. همچنین یافته‌های این تحقیق در خصوص ارتباط بین محافظه‌کاری (محاسبه شده از طریق روش گیولی و هین) و نظام راهبری شرکتی بیانگر وجود رابطه مثبت بین درصد مالکیت نهادی سهام و درصد اعضای غیرموظف هیات مدیره و رابطه منفی بین تفکیک وظایف رئیس هیات مدیره از مدیرعامل با محافظه‌کاری در شرکتهای بورس اوراق بهادار تهران بوده است. ضمن اینکه بین محافظه‌کاری و وجود حسابرسی داخلی در بورس اوراق بهادار تهران رابطه‌ای مشاهده نگردید. نتیجه کلی تحقیق تأییدکننده دیدگاه مکمل در خصوص ارتباط بین محافظه‌کاری و مکانیزیم‌های راهبری شرکتی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: محافظه‌کاری حسابداری، نظام راهبری شرکتی، سهامداران نهادی، اعضای غیرموظف هیات مدیره.

۱ - استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، دانشکده مدیریت و حسابداری (مسئول مکاتبات) moradzadehfard@kiau.ac.ir

۲ - استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، دانشکده مدیریت و حسابداری B_banimahd@yahoo.com

۳ - دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری دانشکده علوم اقتصادی m.dindar@gmail.com

۱- مقدمه

حسابداری را تحت تاثیر قرار داده است و طی سالهای اخیر و با توجه به رسوایی‌های مالی، توجه بیشتری را بخود جلب کرده است. نگاه خوشبینانه مدیران و مالکان نسبت به شرکت به احتمال زیاد در صورتهای مالی منعکس می‌گردد و محافظه‌کاری بوسیله نیاز به قابلیت اثبات بالاتر سود نسبت به زیان منجر به کاستن از خوشبینی مدیران در تهیه صورتهای مالی می‌گردد.

بدلیل مشکلات نمایندگی امکان دارد مدیران شرکتها از منابع شرکت در جهت افزایش ثروت سهامداران استفاده نکنند. بدین منظور برای حمایت از منافع سهامداران و اعتباردهندگان و کنترل رفتار فرصت‌طلبانه مدیریت، از ابزارهای مختلفی برای کاهش مشکلات مزبور استفاده می‌شود. با توجه به ایفای نقش اساسی حسابداری در تعیین شرایط قرارداد و نظارت بر اجرای صحیح قراردادها بین مدیران و مالکان، اصول و رویه‌های حسابداری با هدف متعادل کردن خوش‌بینی مدیران، حمایت از حقوق ذینفعان و ارائه منصفانه صورتهای مالی، مفهوم محافظه‌کاری را بکار می‌برند. واتز محافظه‌کاری را سازوکاری موثر در قراردادهای بین شرکت، اعتباردهندگان و سهامداران می‌داند که از اعتبار دهندگان و سهامداران در مقابل فرصت‌طلبی‌های مدیریت محافظت می‌کند. (واتز، ۲۰۰۳) وی با مد نظر قراردادن تئوری نمایندگی، ابراز می‌دارد محافظه‌کاری ابزاری است که می‌تواند کارا تر شدن سازماندهی یک واحد تجاری و قراردادهای منعقد پیرامون آن را بدنبال داشته باشد.

صاحب‌نظران یکی دیگر از روشهای حل مشکل نمایندگی را بهبود نظام راهبری شرکتها می‌دانند. نظام راهبری شامل معیارها و مکانیزم‌هایی می‌باشد که می‌تواند از قدرت مدیران در پیگیری منافع شخصی بکاهد. بطور کلی نظام راهبری شرکتی، شامل ترتیبات حقوقی، فرهنگی و نهادی می‌شود که سمت و سوی حرکت و عملکرد شرکتها را تعیین می‌کند.

شرکتها به عنوان واحدهای اقتصادی، همواره به دنبال سودآوری و دستیابی به ثروت بیشتر می‌باشند. به دلایل مختلفی که مهمترین آنها جدایی مالکیت از مدیریت می‌باشند، شرکتها علاوه بر وظیفه انجام فعالیت اقتصادی، وظیفه پاسخگویی به افراد بیرون از شرکت را نیز بر عهده دارند. بر اساس شواهد تجربی کاراترین شکل پاسخگویی، گزارشگری مالی می‌باشد. با رسواییهای اخیر و ورشکستگی شرکتهای بزرگ نظیر انرون، ورلدکام و... اعتبار اعداد و ارقام حسابداری که مهمترین بخش گزارشگری مالی را تشکیل می‌دهند به شدت زیر سوال رفته به طوری که سرمایه‌گذاران اعتمادی به صورتهای مالی تهیه شده توسط مدیریت ندارند. با توجه به این امر، توجه به نظام راهبری شرکتها و کیفیت گزارشات حسابداری به طور روز افزون افزایش پیدا کرده است. کشورهای مختلف با توجه به اهمیت نظام راهبری شرکتی اقدامات مقتضی را انجام داده و یا در حال انجام آن هستند. بعنوان مثال در ایالات متحده قانون ساربینز آکسلی به تصویب رسیده که ناظر بر نظام راهبری شرکتهای امریکایی می‌باشد. در کشور ما نیز پس از تشکیل شرکت بورس اوراق بهادار تهران آیین‌نامه نظام راهبری شرکتی در سال ۱۳۸۶ تصویب و به اجرا گذاشته شده است.

دلیل توجه زیاد به موضوع نظام راهبری شرکتی آن است که نظام راهبری شرکتی می‌تواند ضامن کیفیت اطلاعات حسابداری باشد. تحقیقات متعددی درباره تاثیر نظام راهبری شرکتی بر بهبود عملکرد و ارزش‌گذاری آن توسط سرمایه‌گذاران، انجام شده است که نشان دهنده توجه عمیق به موضوع نظام راهبری شرکتی و سازوکارهای آن می‌باشد. از سویی دیگر محافظه‌کاری نیز یکی از ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری است که طی قرن‌ها تئوری و عمل

از عدم انجام اقدامات یکجانبه مدیریت به نفع خویش می‌گردد. (وچان‌چی، ۲۰۰۹) دیدگاه دیگر در این زمینه بیان می‌کند که بدلیل وجود مسائل نمایندگی تقاضا برای محافظه‌کاری هنگامیکه ساختار نظام راهبری شرکتی ضعیف می‌باشد از طرف سهامداران و سایر ذینفعان برای کاهش عدم اطمینان و افزایش کیفیت اطلاعات حسابداری افزایش می‌یابد و محافظه‌کاری بعنوان جانشین مکانیزمهای نظام راهبری شرکتی عمل می‌کند. در این دیدگاه شرکتهای دارای نظام راهبری قوی بدلیل وجود سایر مکانیزمهای کنترل مدیریت، تقاضایی برای بکارگیری محافظه‌کاری توسط مدیریت ندارند. (وچان‌چی، ۲۰۰۹)

شواهد تجربی و تحقیقات صورت گرفته در سالیان گذشته هردو دیدگاه فوق را مورد تأیید قرار داده‌اند. بر این اساس سوالی که مطرح می‌شود این است که کدامیک از دیدگاههای مزبور در ایران وجود داشته و شرکتهای و موسسات فعال در بورس اوراق بهادار تهران از چه مکانیزمی (محافظه‌کاری یا نظام راهبری شرکتی) برای کاهش مشکلات و هزینه‌های نمایندگی استفاده می‌نمایند. لذا در این پژوهش محقق درصدد بررسی وجود یا عدم وجود رابطه بین مکانیزمهای نظام راهبری شرکتی و محافظه‌کاری حسابداری می‌باشد.

۲- تاریخچه و پیشینه تحقیق

اغلب مطالعات صورت گرفته در زمینه نظام راهبری شرکتی و محافظه‌کاری بر روی ارتباط آنها با عملکرد و ارزش شرکت، کیفیت سود و بازده سهام و هزینه تامین مالی تمرکز داشته‌اند. پیشینه تحقیقات در خصوص ارتباط بین محافظه‌کاری و نظام راهبری شرکتی به سالهای اخیر بر می‌گردد. بیکس و دیگران (۲۰۰۴) از اولین پژوهشگرانی بودند که به بررسی رابطه بین محافظه‌کاری با ویژگی‌های هیات‌مدیره

سازوکارهای نظام راهبری عبارتند از سهامداران و ساختار مالکیت ایشان، اعضاء هیات مدیره و ترکیباتشان، مدیریت شرکت که توسط مدیرعامل یا مدیر ارشد اجرایی هدایت می‌شود و سایر ذینفع‌ها که امکان اثرگذاری بر حرکت شرکت را دارند. اساسی‌ترین رکن نظام راهبری شرکتی اطمینان یافتن از اعمال حاکمیت صحیح سهامداران بر اداره شرکت است.

محافظه‌کاری با نظام راهبری شرکتی رابطه نزدیکی داشته و هردو نقش مهمی در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و کاهش هزینه‌های نمایندگی در قراردادهای ایفا می‌کند. محافظه‌کاری می‌تواند رفتار فرصت‌طلبانه مدیریت شرکت در گزارشگری مالی را محدود نماید و به نوبه خود منجر به کاهش هزینه‌های نمایندگی در موسسات و شرکتهای گردد. محافظه‌کاری باعث شناسایی به موقع زیانها و کاهش احتمال ورشکستگی شرکتهای و سقوط آنها می‌گردد. از دیگر سو نظام راهبری شرکتی شامل مجموعه مکانیزم‌هایی است که به منظور اطمینان از اینکه دارایی‌های شرکت به گونه‌ای کارآمد استفاده می‌شوند و آن دارایی‌ها میان مدیران و سایر گروه‌ها به ضرر سایر ذینفعان بطور نامناسب توزیع نمی‌شود، به اجرا در می‌آید. چنین استنباط می‌شود که شرکتهای با ساختار نظام راهبری شرکتی قوی بدلیل نظارت بیشتر بر مدیریت، از روشهای محافظه‌کارانه بیشتری در گزارشگری استفاده کرده، در حالیکه مدیران در شرکتهای با ساختار نظام راهبری ضعیف انگیزه و مشوق‌های لازم برای گزارشگری به طور صحیح را نداشته و بالعکس انگیزه بیشتری برای رفتار فرصت‌طلبانه و جانبدارانه خواهند داشت. براساس این دیدگاه، نظارت بهتر توسط مکانیزم‌های نظام راهبری شرکتی، منجر به محافظه‌کاری بیشتر در صورتهای مالی برای اطمینان از صحت اطلاعات مندرج در صورتهای مالی و اطمینان

کرده و فرصتهای رشد و افزایش عدم تقارن اطلاعاتی مابین افراد داخلی و خارجی سودمندی استقلال مدیران برای افزایش حسابداری محافظه‌کارانه را کاهش می‌دهد.

از سویی دیگر نتایج تحقیق لافوند و رویچادهری (۲۰۰۸) بیانگر این است که شرکتها با مالکیت کمتر مدیران، سودهای محافظه‌کارانه‌تری اعلام کرده‌اند. این نتایج نشان‌دهنده تقاضای ذینفعان برای محافظه‌کاری بیشتر در گزارشات مالی بعنوان وسیله‌ای برای کاهش مشکلات نمایندگی می‌باشد. در زمانی که مدیران تضاد منافع بیشتری با سایر ذینفعان دارند محافظه‌کاری بعنوان وسیله‌ای برای کاهش این تضاد بکار گرفته می‌شود. با کاهش مالکیت مدیران، مشکلات نمایندگی افزایش پیدا می‌کند که این امر باعث افزایش تقاضا برای محافظه‌کاری می‌گردد. نتایج این تحقیق شواهدی مبنی بر تقاضا جهت محافظه‌کاری از طرف سهامداران را نشان می‌دهد. با توجه به تصمیم کمیته مشترک FASB و IASB مبنی بر کنارگذاری محافظه‌کاری و حرکت بسوی بی‌طرفی به دلیل مزایای بیشتر بی‌طرفی برای استفاده کنندگان از گزارشهای مالی، نتایج این تحقیق مغایر با دیدگاه کمیته مشترک بوده و اهمیت محافظه‌کاری در کاهش هزینه‌های نمایندگی بین مدیران و سهامداران را نشان می‌دهد. نتایج تحقیق روزلیندا (۲۰۰۹) نیز بیانگر رابطه ضعیف نظام راهبری شرکتی با افزایش محافظه‌کاری در صورتهای مالی می‌باشد. وی دریافت که استقلال کمیته حسابرسی و اندازه هیات‌مدیره هیچگونه تاثیری بر افزایش محافظه‌کاری در صورتهای مالی ندارد. استفاده از ۵ حسابرس مستقل بزرگ نیز تاثیر کمی بر افزایش محافظه‌کاری داشته است. تفکیک وظایف رئیس هیات‌مدیره از مدیرعامل و میزان استقلال هیات‌مدیره تاثیر محدودی بر محافظه‌کاری داشته است.

پرداختند. آنها در تحقیق خود مشاهده کردند که شرکتها با نسبت بالای مدیران غیرموظف در ترکیب هیات‌مدیره، با احتمال بیشتری اقدام به شناسایی سریعتر اخبار بد نسبت به اخبار خوب (محافظه‌کاری) می‌نمایند. پس از بیکس، احمد و دیولمن در سال (۲۰۰۷) دریافتند که محافظه‌کاری با افزایش درصد اعضای موظف هیات‌مدیره کاهش یافته و با افزایش درصد سهام در دست مدیران غیرموظف، افزایش می‌یابد. آنان نتیجه‌گیری نمودند که نظام راهبری شرکتی قوی‌تر موجب افزایش میزان محافظه‌کاری خواهد شد. براساس تحقیقات آنان محافظه‌کاری بعنوان مکمل نظام راهبری شرکتی در بهبود عملکرد شرکت و کاهش هزینه‌های نمایندگی نقش ایفا می‌کند. گارسیا لارا و دیگران (۲۰۰۹) با بررسی ارتباط بین ویژگی‌های هیات‌مدیره و محافظه‌کاری دریافتند که شرکتها با نظام راهبری شرکتی قوی از اقلام تعهدی برای آگاه‌سازی به موقع سرمایه‌گذارانشان از اخبار بد استفاده می‌کنند. آنها یادآوری کردند که نظام راهبری شرکتی قوی نقش مهمی در استفاده از محافظه‌کاری برای هشدار به ذینفعان برای بررسی علل موضوع دارد. لوبو و ژانگ (۲۰۰۶) نیز در تحقیقی که بعد از اجرای قانون ساربینز-اکسلی انجام دادند، دریافتند در دوره پس از اجرای قانون، شرکتها اقدام به شناسایی سریعتر زیانها نسبت به دوره قبل از آن نموده‌اند. براین اساس مکانیزمی از نظام راهبری شرکتی (قوانین) منجر به تغییر رفتار مدیران و محافظه‌کارانه‌تر شدن آنان گردیده است. این دیدگاه مطابق با نظریه مکمل بودن محافظه‌کاری با نظام راهبری شرکتی می‌باشد. نتایج تحقیق لیبینگ ژانگ (۲۰۰۶) بیانگر وجود همبستگی مثبت بین محافظه‌کاری و تعداد اعضای مستقل هیات‌مدیره و نیز ارتباط بین کاهش محافظه‌کاری با افزایش فرصت‌های رشد است. شواهد در کل بیان می‌کند که هیات‌مدیره مستقل محافظه‌کاری را تشویق

۴- روش تحقیق

قلمرو مکانی پژوهش، شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. قلمرو زمانی پژوهش نیز یک دوره شش ساله از سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۸۸ تعیین شده است. این تحقیق از لحاظ طبقه‌بندی تحقیق بر مبنای هدف از نوع کاربردی و از لحاظ طبقه‌بندی تحقیق بر حسب روش، از نوع توصیفی و از بین تحقیقات توصیفی، تحقیق فوق پس‌رویدادی می‌باشد. همچنین از نظر تئوری اثباتی و از نظر استدلال استقرایی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل شرکت‌هایی است که از شرایط زیر برخوردار باشند:

- ۱) سال مالی شرکت‌های نمونه باهم برابر باشد و منتهی به پایان اسفند هر سال باشد.
- ۲) در طول دوره مورد بررسی شرکت‌های نمونه تغییر سال مالی نداده باشند.
- ۳) جز شرکت‌های حذف شده از بورس اوراق بهادار نباشد.
- ۴) جز شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی و بیمه نباشد.
- ۵) قبل از سال ۱۳۸۳ در بورس پذیرفته شده باشند.
- ۶) اطلاعات مورد نظر شرکتها در دسترس باشد. براین اساس و پس از اعمال محدودیتهای فوق تعداد ۷۱ شرکت در دوره زمانی ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۸ شرایط فوق را دارا بوده و با توجه به این امر نمونه‌گیری انجام نگردیده و تمامی شرکت‌ها برای بررسی انتخاب شده‌اند.

۵- مدل تحقیق و متغیرهای مورد مطالعه

مدل تحقیق حاضر که برای بررسی رابطه نظام راهبری شرکتی و محافظه‌کاری مورد استفاده قرار گرفته است، به شرح زیر می‌باشد:

همچنین ووچان‌چی و دیگران (۲۰۰۹) نیز دریافتند که نسبت بالاتر سهام در دست سهامداران نهادی منجر به کاهش تقاضا برای محافظه‌کاری گردیده و از سویی دیگر تفکیک ریاست هیات‌مدیره از مدیرعامل باعث کاهش تقاضا برای محافظه‌کاری می‌گردد.

۳- فرضیه‌های تحقیق

در این پژوهش براساس مبانی نظری و پیشینه تحقیق که در صفحات قبل به آن اشاره شد، فرضیه‌های زیر تدوین گردیده است.

فرضیه اصلی

بین محافظه‌کاری و نظام راهبری شرکتی رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به عدم وجود شاخص برای اندازه‌گیری نظام راهبری شرکتی، براساس تحقیقات انجام شده در خارج از کشور نظیر احمد و دیولمن (۲۰۰۷)، ووچان چی (۲۰۰۹)، روزلیندا (۲۰۰۹) و گارسیا لارا (۲۰۰۹) تعدادی از سازوکارهای نظام راهبری شرکتی بعنوان معیار در نظر گرفته شده و وجود رابطه یا عدم رابطه مکانیزم‌های فوق با محافظه‌کاری بررسی گردیده است. بنابراین فرضیه‌های فرعی تحقیق به شرح زیر تعریف می‌گردد:

فرضیه اول: بین محافظه‌کاری و درصد مالکیت سرمایه‌گذاران نهادی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین محافظه‌کاری و درصد مدیران غیر موظف در هیات‌مدیره رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: بین محافظه‌کاری و وجود حسابرسی داخلی در شرکت رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه چهارم: بین محافظه‌کاری و تفکیک وظایف مدیرعامل از رئیس هیات‌مدیره رابطه معناداری وجود دارد.

شاخص محافظه‌کاری گیولی و هین (۲۰۰۰) به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$(-1) \times \frac{\text{جریان نقدی حاصل از عملیات} - \text{هزینه استهلاک} + \text{سود عملیاتی}}{\text{جمع داراییها در اول دوره}} = \text{شاخص محافظه‌کاری}$$

در این تحقیق برای کاهش اثرات موقتی اقلام غیرعادی بزرگ که اقلام تعهدی را تحت تاثیر قرار می‌دهند بر اساس تحقیقات گذشته نظیر ریچاردسون و همکاران (۲۰۰۵) و گارسیا لارا و دیگران (۲۰۰۹) شاخص محافظه‌کاری گیولی و هین بوسیله برآورد میانگین ۳ سال گذشته هریک از داده‌ها محاسبه گردیده است.

مدل بال و شیواکومار

بال و شیواکومار در سال ۲۰۰۵ میلادی، روش دیگری با استفاده از اقلام تعهدی برای اندازه‌گیری محافظه‌کاری ارائه کردند. آنها با استفاده از رابطه رگرسیونی زیر بین اقلام تعهدی و جریانهای نقدی دریافتند که در صورت وجود زیانهای عملیاتی ارتباط اقلام تعهدی و جریانهای نقدی قویتر است و این معیاری از رفتار محافظه‌کارانه می‌باشد.

شاخص محافظه‌کاری بال و شیواکومار (۲۰۰۵) به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$ACC_{j,t} = \beta_0 + \beta_1 DCFO_{j,t} + \beta_2 CFO_{j,t} + \beta_3 DCFO_{j,t} \times CFO_{j,t} + U_{j,t}$$

که در آن

$$ACC_{j,t} = \text{سود عملیاتی شرکت } j \text{ در سال } t \text{ منهای}$$

جریان نقد عملیاتی تقسیم بر جمع داراییها در اول دوره

$$CFO_{j,t} = \text{جریان نقد عملیاتی شرکت } j \text{ در سال } t$$

تقسیم بر جمع داراییها در اول دوره

$$\begin{aligned} conser_{it} = & \beta_0 + \beta_1 INS_{it} + \beta_2 BRD_ind_{it} + \\ & \beta_3 INT_Audit_{it} + \beta_4 CEO_power_{it} \\ & \gamma_1 Size_{it} + \gamma_2 Profitability_{it} + \gamma_3 Leverage_{it} + \\ & \gamma_4 Growth_{it} + \varepsilon_{it} \end{aligned}$$

در پژوهش حاضر برای اندازه‌گیری محافظه‌کاری، از مدل گیولی و هین (۲۰۰۰) و بال و شیواکومار (۲۰۰۵) استفاده شده است. شاخص محافظه‌کاری بر اساس مدل‌های مزبور به صورت زیر محاسبه می‌شود:

مدل گیولی و هین

محافظه‌کاری یک معیار برای انتخاب اصول و رویه‌های حسابداری در شرایط ابهام و عدم اطمینان است. هنگام روبرو شدن با عدم اطمینان بایستی روش‌هایی انتخاب و اعمال شوند که در نهایت منجر به کمترین مبلغ ممکن برای سود انباشته گردند. در واقع در شرایط عدم اطمینان و بر سر دو راهی‌ها، بایستی از یک سو درآمدها و دارایی‌ها دیرتر و از سوی دیگر هزینه‌ها و بدهی‌ها زودتر شناسایی گردند. انتخاب و اعمال این روش‌های محافظه‌کارانه از طریق حسابداری تعهدی امکان پذیر می‌گردد. برای مثال شناسایی زیان کاهش ارزش موجودی‌ها فقط بر اقلام تعهدی اثرگذار است و جریانهای نقدی را متاثر نمی‌سازد. گیولی و هین در سال ۲۰۰۰ میلادی روشی برای اندازه‌گیری محافظه‌کاری با استفاده از اقلام تعهدی ارائه نمودند. طبق این روش، وجود مستمر اقلام تعهدی عملیاتی منفی در طی یک دوره زمانی بلندمدت در شرکتها، معیاری از محافظه‌کاری بشمار می‌رود. یعنی هرچه میانگین اقلام تعهدی عملیاتی طی دوره مربوطه منفی و بیشتر باشد، محافظه‌کاری بیشتر خواهد بود. در عین حال، نرخ انباشتگی خالص اقلام تعهدی عملیاتی منفی نشانگر تغییر درجه محافظه‌کاری در طول زمان می‌باشد.

در تحقیق حاضر جهت کنترل اثر اندازه شرکت به پیروی از تحقیقات انجام شده از متغیر لگاریتم جمع دارایی‌های پایان دوره بعنوان نماینده اندازه شرکت استفاده گردیده است. افزایش نرخ بازدهی دارایی‌ها که در نتیجه افزایش سود به وجود می‌آید می‌تواند منجر به ارائه سود بالاتر و در نتیجه ارائه محافظه‌کاری کمتر گردد. لذا سود خالص تقسیم بر جمع دارایی‌های پایان سال بعنوان معیاری از سودآوری در نظر گرفته شده و اثر آن کنترل گردیده است. افزایش نسبت اهرم مالی در شرکتها نشانه‌ای از افزایش میزان بدهی‌های شرکت می‌باشد و این افزایش بدهی منجر به افزایش هزینه بهره می‌گردد. بنابراین افزایش نسبت اهرم مالی می‌تواند منجر به کاهش سود ارائه شده گردد. در این تحقیق تسهیلات مالی تقسیم بر جمع دارایی‌های پایان دوره بعنوان معیاری از نسبت اهرمی در نظر گرفته شده است. رشد فروش، ارقام تعهدی نظیر موجودی و حسابهای دریافتی و به تبع آن جریانهای نقدی عملیاتی را تحت تأثیر قرار داده و باعث کاهش محافظه‌کاری می‌گردد. لپینگ ژانگ (۲۰۰۶) به وجود رابطه منفی بین فرصتهای رشد با محافظه‌کاری پی برد. بنابراین تغییرات فروش سال جاری نسبت به فروش سال گذشته بعنوان معیاری از رشد فعالیتهای شرکت در نظر گرفته شده و اثر آن بر محافظه‌کاری کنترل گردیده است.

۶- تحلیل یافته‌های پژوهش و آزمون فرضیه‌ها

در ادامه این مقاله، خلاصه‌ای از یافته‌های پژوهش شامل نتایج حاصل از آزمون فرضیه، مدل بدست آمده، محدودیت‌ها و پیشنهادات پژوهش آورده می‌شود.

$$= \text{اگر } CFO_{i,t} < 0 \text{ برابر } 1 \text{ در غیر اینصورت } 0 \\ DCFO_{j,t}$$

محاسبه هریک از ضرایب این مدل از روش رگرسیون رولینگ و برآورد ۶ سال هریک از داده‌ها صورت می‌پذیرد.

در این رابطه β_2 همبستگی بین ارقام تعهدی و جریانهای نقدی در هنگام اخبار خوب و $\beta_2 + \beta_3$ همبستگی بین ارقام تعهدی و جریانهای نقدی در هنگام وجود اخبار بد را اندازه‌گیری می‌کند. محافظه‌کاری بدین معنی است که در هنگام وجود جریانهای نقدی منفی، ارقام تعهدی نیز بدلیل شناسایی سریعتر زیانهای تحقق نیافته، با احتمال بیشتری منفی هستند، در حالیکه این رابطه در هنگام وجود جریانهای نقدی مثبت وجود ندارد. هرچه β_3 بزرگتر باشد، رفتار نامتقارن در قبال سود و زیانهای اقتصادی (اخبار خوب و بد) بیشتر و در نتیجه محافظه‌کاری بیشتر خواهد بود. از مزایای این مدل این است که برای اندازه‌گیری بر بازده بازار متکی نمی‌باشد.

متغیرهای مستقلی که اثر آنها بر شاخص محافظه‌کاری بعنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار می‌گیرد، عبارتند از درصد مالکیت سهامداران نهادی، درصد مدیران غیر موظف در هیات مدیره، وجود حسابرسی داخلی در شرکت و تفکیک وظایف مدیرعامل از ریاست هیات مدیره بعنوان معیارهایی از نظام راهبری شرکتی و اندازه شرکت، رشد، سودآوری و نسبت اهرمی بعنوان متغیرهای مداخله‌گری که ممکن است بر رابطه بین محافظه‌کاری و نظام راهبری شرکتها اثر گذار باشند در نظر گرفته شده و اثر آنها، کنترل شده است. به اعتقاد زیمرمن (۱۹۸۳) شرکت‌های بزرگتر به علت وجود حساسیتهای سیاسی بیشتر، محافظه‌کاری بیشتری اعمال می‌نمایند. (تئوری هزینه سیاسی) از این رو، اندازه شرکت می‌تواند تأثیر مستقیمی بر محافظه‌کاری شرکتها داشته باشد. بنابراین

مدل بال و شیواکومار

استفاده از مدل بال و شیواکومار برای محاسبه محافظه‌کاری در بورس اوراق بهادار تهران امکان پذیر نمی‌باشد.

در این تحقیق ابتدا به محاسبه محافظه‌کاری به وسیله روش بال و شیواکومار از طریق روش رگرسیون رولینگ پرداختیم. با توجه به بررسی‌های صورت گرفته تقریباً تمامی ضرایب محاسبه شده نمونه‌های انتخابی برای هر سال-شرکت از نظر آماری معنی دار نبود. دلیل این امر نیاز مدل فوق به تعداد مشاهدات زیاد و در طول دوره زمانی طولانی می‌باشد که بدلیل نبود بانک اطلاعاتی جامع و کامل و با توجه به عدم دسترسی به اطلاعات مورد نیاز در بازار بورس

اوراق بهادار تهران، عملاً استفاده از این مدل بعلت معنادار نبودن متغیرهای آماری میسر نبوده، لذا از محاسبه محافظه‌کاری بدین روش صرف‌نظر گردید. با توجه به این امر نتایج تحقیقاتی که می‌بایست از روش رگرسیون رولینگ در محاسبه شاخص محافظه‌کاری (نظیر مدل باسو) استفاده نمایند نیز محل تردید می‌باشد.

مدل گیولی و هین

اطلاعات توصیفی متغیرهای مدل رگرسیون تحقیق

جدول یک آماره‌های توصیفی متغیرهای مدل رگرسیون تحقیق را نشان می‌دهد.

جدول ۱ آماره‌های توصیفی متغیرهای مدل رگرسیون تحقیق

متغیر	میانگین	میانه	انحراف معیار	جولگی	کشیدگی
محافظه‌کاری	-۰/۰۸۳۷	-۰/۰۶۷	۰/۰۹۷۲	-۱/۱۱۸	۳/۳۵۵
سهامداران نهادی	۰/۵۰۷	۰/۵۶۱	۰/۳۲۵	-۰/۲۱۹	-۱/۴۰۱
اعضای غیرموظف هیات مدیره	۰/۵۶۰	۰/۶۰۰	۰/۲۳۵	۰/۷۳۷	۰/۳۵۹
اندازه	۵/۸۵۰	۵/۷۵۶	۰/۶۵۹	۰/۵۴۷	۰/۴۷۴
سودآوری	۰/۱۲۹	۱/۰۵	۰/۱۲۲	۰/۸۰۴	۱/۴۶۵
نسبت اهرمی	۰/۲۷۲	۰/۲۵۲	۰/۱۶۷	۰/۴۷۸	-۰/۳۶۷
رشد	۰/۱۷۸	۰/۱۵۸	۰/۳۰۴	۱/۰۸۲	۴/۲۷۴

حسابرس داخلی	وجود	عدم وجود
	٪۶۱.۵	٪۳۸.۵
تفکیک وظایف مدیرعامل از رئیس هیات مدیره	٪۹۷.۹	٪۲.۱

جدول ۳- قدرت و روایی مدل

قدرت مدل	مفروضات مدل
$R=0/304$	Durbin-Watson = $1/809$
$R^2=0/093$	ANOVA آماره F آزمون = $4/397$
$R^2=0/071$ تعدیل شده	

آزمون فرضیات مدل رگرسیون

آزمون فرضیه با استفاده از نرم افزار SPSS و به روش تجزیه و تحلیل گام به گام انجام و مشخص شد که محافظه‌کاری حسابداری با تمرکز مالکیت سرمایه‌گذاران نهادی، درصد مدیران غیرموظف در هیات مدیره، تفکیک وظیفه مدیرعامل از رئیس هیات‌مدیره و سودآوری و نسبت اهرمی شرکتها رابطه معنی‌دار دارد. وجود حسابداری داخلی، اندازه و میزان رشد شرکت با محافظه‌کاری شرکتها رابطه معنی‌دار ندارند. نتایج آزمون در جدول شماره ۴ آورده شده است.

مدل برآوردی نهایی و انجام پس آزمون

در این قسمت با توجه به نتایج حاصل از آزمون فرضیه، مدل برآوردی برای ارتباط بین محافظه‌کاری با نظام راهبری شرکتی برای کل شرکتهای نمونه آماری تدوین و ارایه می‌شود. در آزمون فرضیات رابطه متغیرهای درصد سهامداران نهادی، درصد مدیران غیرموظف، تفکیک وظایف مدیرعامل از رئیس هیات مدیره، سودآوری و نسبت اهرمی با محافظه‌کاری تأیید شد. نتایج انجام رگرسیون گام به گام بیانگر معنی‌داری متغیرهای فوق در سطح ۱۰ درصد می‌باشد. جدول ۵ ضرایب مربوط به هریک از متغیرها را مشخص نموده است.

آزمون فرضیه ها

آزمون نرمال بودن متغیر وابسته

یکی از مهمترین فرضیات رگرسیون، نرمال بودن متغیرها می‌باشد. جدول زیر مقادیر مربوط به آزمون کولموگورف، اسمیرنف در مورد محافظه‌کاری به روش گیولی و هین در طی سالهای ۱۳۸۳ الی ۱۳۸۸ را نشان می‌دهد:

جدول ۲ آزمون کولموگورف، اسمیرنف

سال	آماره کولموگورف، اسمیرنف	سطح معنی داری
۸۳	۰/۶۶۱	۰/۷۷۵
۸۴	۰/۸۸۵	۰/۴۱۴
۸۵	۱/۰۵۵	۰/۲۱۶
۸۶	۱/۲۳۵	۰/۰۹۵
۸۷	۱/۲۶۰	۰/۰۸۴
۸۸	۰/۹۵۸	۰/۳۱۸

مقادیر سطح معنی‌داری برای محافظه‌کاری در سالهای مختلف بیشتر از ۵ درصد است. از این رو می‌توان نتیجه گرفت که مقادیر باقی مانده در خط رگرسیون نیز دارای توزیعی نرمال هستند و احتمالاً ناهمسانی واریانس ندارند. بنابراین در سالهای ذکر شده، متغیر محافظه‌کاری از توزیع نرمالی برخوردار است.

بررسی مفروضات مدل رگرسیون

همانطور که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود R^2 و R تعدیل شده به ترتیب عبارتند از: $0/304$ ، $0/903$ و $0/071$. مقدار آماره دوربین واتسون برابر با $1/80$ است. که نشان می‌دهد بین متغیرهای مدل ارائه شده خودهمبستگی وجود ندارد آماره F آزمون ANOVA نیز $4/397$ می‌باشد که بیانگر خطی بودن و معناداری مدل رگرسیون می‌باشد.

جدول ۴ ضرایب مدل و نتایج مربوط به آزمون فرضیه

ضرایب	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد شده	آماره تی استیودنت	سطح معنی داری	آماره های هم خطی	
	بتا	خطای استاندارد				تولرانس	عامل تورم واریانس
ضریب ثابت	-۰/۱۱۱	۰/۰۵۹		-۱/۸۹۵	۰/۰۵۹		
درصد مالکیت سهام سهامداران	۰/۰۲۸	۰/۰۱۷	۰/۰۹۱	۱/۶۷۱	۰/۰۹۶	۰/۸۸۷	۱/۱۲۸
درصد مدیران غیرموظف	۰/۰۹۸	۰/۰۲۲	۰/۲۳۳	۴/۴۶۲	۰/۰۰۰	۰/۹۶۴	۱/۰۳۷
وجود حسابرسی داخلی	۰/۰۰۶	۰/۰۱۱	۰/۰۲۸	۰/۵۲۷	۰/۵۹۸	۰/۹۳۰	۱/۰۷۵
تفکیک وظیفه مدیرعامل از رئیس هیات مدیره	-۰/۰۶۱	۰/۰۳۵	-۰/۰۹۱	-۱/۷۲۸	۰/۰۸۵	۰/۹۵۰	۱/۰۵۲
اندازه سودآوری	۰/۰۰۹	۰/۰۰۸	۰/۰۵۷	۱/۰۶۹	۰/۲۸۶	۰/۹۱۷	۱/۰۹۰
نسبت اهرمی	-۰/۱۲۶	۰/۰۵۳	-۰/۱۵۱	-۲/۳۷۱	۰/۰۱۸	۰/۶۴۷	۱/۵۴۵
رشد	-۰/۱۰۴	۰/۰۳۸	-۰/۱۷۲	-۲/۷۳۲	۰/۰۰۷	۰/۶۶۰	۱/۵۱۴
	۰۰۸	۰/۰۱۷	۰/۰۲۴	۰/۴۴۷	۰/۶۵۵	۰/۹۳	۱/۰۶۵
متغیر وابسته: محافظه‌کاری							

بنابراین مدل نهایی به صورت زیر از جدول زیر استخراج می‌شود:

$$conser_{it} = 0/028INS_{it} + 0/093BRD_ind_{it} - 0/062CEO_Power_{it} - 0/126Profitability_{it} - 0/102Leverage_{it}$$

جدول ۵ ضرایب مدل نهایی براساس رگرسیون گام به گام

ضرایب	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد شده	آماره تی استیودنت	سطح معنی داری	آماره های هم خطی	
	بتا	خطای استاندارد				تولرانس	عامل تورم واریانس
درصد مالکیت سهام سهامداران	۰/۰۲۸	۰/۰۱۷	۰/۰۸۹	۱/۶۵۳	۰/۰۹۹	۰/۹۰۴	۱/۱۰۷
درصد مدیران غیرموظف	۰/۰۹۳	۰/۰۲۲	۰/۲۱۸	۴/۲۱۱	۰/۰۰۰	۰/۹۸۱	۱/۰۱۹
تفکیک وظیفه مدیرعامل از	-۰/۰۶۲	۰/۰۳۵	-۰/۰۹۲	-۱/۷۶۱	۰/۰۷۹	۰/۹۶۶	۱/۰۳۵
سودآوری	-۰/۱۲۶	۰/۰۵۲	-۰/۱۴۹	-۲/۴۰۲	۰/۰۱۷	۰/۶۸۲	۱/۴۶۵
نسبت اهرمی	-۰/۱۰۴	۰/۰۳۸	-۰/۱۶۷	-۲/۶۹۳	۰/۰۰۷	۰/۶۸۵	۱/۴۶۰

۷- نتیجه‌گیری حاصل از ارزیابی نتایج فرضیات تحقیق

- با افزایش درصد مالکیت سهامداران نهادی، محافظه‌کاری افزایش پیدا می‌کند.

شواهد ما در مورد فرضیه اول تحقیق نشان می‌دهد که بین درصد مالکیت سهامداران نهادی و محافظه‌کاری در شرکتهای ایرانی یک رابطه مستقیم وجود دارد. برخلاف تحقیق ووچان‌چی و دیگران (۲۰۰۹) نسبت بالاتر سهام در دست سهامداران نهادی منجر به افزایش تقاضا برای محافظه‌کاری در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران گردیده است. این امر بیانگر تأیید دیدگاه مکمل در خصوص ارتباط بین نظام راهبری شرکتی و محافظه‌کاری در صورتهای مالی می‌باشد که بیان می‌دارد نظارت بهتر توسط مکانیزم‌های نظام راهبری شرکتی، منجر به محافظه‌کاری بیشتر در صورتهای مالی برای اطمینان از صحت اطلاعات مندرج در صورتهای مالی و اطمینان از عدم انجام اقدامات یکجانبه مدیریت به نفع خویش می‌گردد. با توجه به این امر می‌توان اظهار داشت سرمایه‌گذاران نهادی بدلیل داشتن فرصت، منابع و توانایی نظارت و تأثیر بر مدیران، نقش نظارتی فعالی بر تصمیمات شرکت اعمال کرده و مانع از اعمال روشهای افزایش سود و اخذ تصمیمات غیر محافظه‌کارانه توسط مدیریت شرکت می‌شوند. این تحلیل مطابق با نتایج تحقیق مرادزاده‌فرد و همکاران (۱۳۸۸) و نوروش و دیگران (۱۳۸۸) می‌باشد.

همانطور که در جدول شماره ۶ مشاهده می‌شود R^2 و R^2 تعدیل شده مدلی نهایی به ترتیب عبارتند از: $0/290$ ، $0/084$ و $0/071$. مقدار آماره دوربین واتسون نیز برابر با $1/805$ است. که نشان می‌دهد بین متغیرهای مدل ارائه شده خودهمبستگی وجود ندارد آماره F آزمون ANOVA نیز $6/389$ می‌باشد که بیانگر خطی بودن و معناداری مدل رگرسیون می‌باشد.

جدول ۶ قدرت و روایی مدل

مفروضات مدل	قدرت مدل
Durbin- = $1/805$	$R=0/290$
آماره F آزمون = $6/389$	$R^2=0/084$
	$R^2=0/071$ تعدیل

پس آزمون

برای کنترل میزان دقت مدل برآوردی در این قسمت به مقایسه نتایج مدل برآوردی با اطلاعات سال ۱۳۸۸ می‌پردازیم. آزمون برابری مقادیر برآورد شده از مدل کلی با مقادیر واقعی در سال ۱۳۸۸ در زیر با استفاده از آزمون t زوجی انجام شده است. مقدار سطح معناداری آزمون برابر با $0/102$ است که چون کمتر از $0/05$ نیست بنابراین فرض صفر یعنی برابر بودن مقادیر برآورد شده با مقادیر واقعی رد نمیشود بنابراین میتوان گفت مدل برآوردی به خوبی مقادیر واقعی را پیش‌بینی میکند.

جدول ۷ نتایج آزمون مقایسه زوجی

سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آماره t	تفاوت زوجها		سال مالی ۱۳۸۸
			انحراف معیار	میانگین	
$0/102$	۶۸	$1/660$	$0/079$	$0/016$	محافظه‌کاری و ضرایب پیش‌بینی شده

- با افزایش درصد مدیران غیرموظف در هیات مدیره، محافظه‌کاری افزایش پیدا می‌کند.

براساس مدل برآوردی می‌توان اظهار داشت بین محافظه‌کاری و درصد مدیران غیرموظف در هیات مدیره یک رابطه مستقیم وجود دارد. این امر مشابه نتایج تحقیقات قبلی نظیر مرفوع (۱۳۸۵)، بیکس و همکاران (۲۰۰۴)، لپینگ ژانگ (۲۰۰۶)، احمد و دیولمن (۲۰۰۷)، ژوان‌هو (۲۰۰۹) و روزلیندا (۲۰۰۹) می‌باشد. از دیدگاه تئوری نمایندگی حضور مدیران غیرموظف و مستقل در هیات‌مدیره شرکتها و عملکرد نظارتی آنان بعنوان افرادی مستقل به کاهش تضاد منافع میان سهامداران و مدیران شرکت کمک شایانی می‌کند. با توجه به نتایج تحقیق مدیران غیرموظف نقش نظارتی فعالی بر عملکرد شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران داشته و مانع استفاده از روشهای متهورانه حسابداری توسط مدیران گردیده‌اند.
- بین محافظه‌کاری و وجود حسابرسی داخلی در شرکت رابطه معناداری وجود ندارد.

این امر بیانگر این مطلب می‌باشد که علیرغم وجود حسابرس داخلی در حدود ۶۰ درصد از شرکت‌های مورد مطالعه، واحد فوق کارایی لازم را نداشته و تاثیری بر عملکرد و رفتار مدیریت شرکت ندارد. این نتیجه با یافته‌های پژوهش روزلیندا (۲۰۰۹) در استرالیا مطابقت می‌کند. ضمن اینکه در تحقیقات داخلی نظیر یزدانیان (۱۳۸۵)، خسرونژاد (۱۳۸۸)، رحیمیان و دیگران (۱۳۸۸) نیز رابطه‌ای بین وجود واحد حسابرسی داخلی در شرکت و مدیریت سود و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی مشاهده نشده است. دلیل این امر می‌تواند نبود کمیته حسابرسی در شرکت‌های ایرانی، عدم توجه جدی مدیریت به نقش حسابرس داخلی در شرکت و عدم استفاده از نظرات حسابرسان داخلی و تبدیل شدن حسابرسان داخلی در شرکتها به مسئول رسیدگی و کنترل اسناد می‌باشد.
- بین محافظه‌کاری و تفکیک وظایف مدیرعامل از رئیس هیات مدیره رابطه معکوس وجود دارد.

شواهد بدست آمده از بررسی‌های فرضیه مزبور بیانگر وجود رابطه معکوس بین محافظه‌کاری و تفکیک وظیفه مدیرعامل از رئیس هیات مدیره می‌باشد. برخلاف فرضیه فرعی اول و دوم که محافظه‌کاری و سازوکارهای راهبری شرکتی را بعنوان مکمل هم در نظر گرفته، نتایج آزمونهای آماری بیانگر جانشین بودن محافظه‌کاری با تفکیک وظیفه مدیرعامل از رئیس هیات مدیره بوده و با تفکیک وظیفه مدیرعامل از رئیس هیات مدیره، محافظه‌کاری در شرکتها کاهش پیدا کرده است. از دیدگاه نظری در شرکت‌های دارای نظام راهبری شرکتی قوی بدلیل وجود مکانیزم‌های کنترل مدیریت، تقاضایی برای بکارگیری محافظه‌کاری توسط مدیریت وجود ندارد. نتایج تحقیقات خارجی در این زمینه متفاوت بوده است. نتیجه تحقیق ووچان‌چی و دیگران (۲۰۰۹) مشابه این تحقیق بوده ولی نتایج تحقیقات احمد و دیولمن (۲۰۰۷) و ژوان‌هو (۲۰۰۹) بیانگر عدم وجود رابطه معنادار بین محافظه‌کاری با تفکیک وظایف مدیرعامل از رئیس هیات مدیره بوده است. ضمن اینکه نتیجه تحقیق روزلیندا (۲۰۰۹) برخلاف تحقیقات ذکر شده بیانگر وجود رابطه ضعیف مثبت بین این دو متغیر بوده است. وجود نتایج متناقض در این خصوص ممکن است بعلافت تفاوت در محیط تجاری و اقتصادی پژوهش‌های صورت گرفته و نیز تفاوت در کیفیت، اهمیت و وظایف رئیس هیات مدیره و میزان تاثیرگذاری مدیرعامل بر اعضای هیات مدیره بوده باشد.

۸- بیان محدودیت‌ها و پیشنهادات

۸-۱- محدودیت‌های تحقیق

در هر پژوهش و تحقیقی که انجام می‌شود محدودیت‌هایی نیز وجود دارد که این محدودیت‌ها عمدتاً موانع مربوط به تعمیم‌دهی نتایج حاصل از تحقیق است. این تحقیق نیز همانند سایر تحقیقات مبتنی بر روش علمی، دارای یکسری محدودیت‌هایی است که در ذیل به آنها اشاره می‌کنیم.

- عدم استفاده از برخی از مدل‌های محاسبه محافظه‌کاری به دلیل عدم وجود اطلاعات آن مدلها در ایران، به طور مثال مدل پنمن و ژانگ و یا مدل ریان و بیور
- در محاسبه اقلام تعهدی عملیاتی منعکس در صورتهای مالی شرکتها، این امکان وجود دارد اقلام غیر عملیاتی نیز در آن وجود داشته باشد، که تفکیک آن برای محقق امکان پذیر نبوده است.

- نظر به اینکه جامعه آماری این تحقیق، شرکت‌های حاضر در بورس اوراق بهادار تهران است، تعمیم نتایج به شرکت‌های خارج از بورس با محدودیت‌هایی روبه رو خواهد بود. این محدودیت‌ها در شرکت‌هایی که در بورس اوراق بهادار تهران حضور داشته ولی در نمونه آماری لحاظ نشده‌اند نیز صدق می‌کند.

- نبود بانک اطلاعاتی جامع و کامل در خصوص سازوکارهای نظام راهبری شرکتی که دسترسی به اطلاعات مورد نیاز را با مشکل مواجه نمود و منجر به کاهش تعداد نمونه‌های تحقیق به ۷۱ شرکت گردید. که به تبع آن برای تعمیم نتایج به تمام شرکتها می‌بایست دقت بیشتری لحاظ گردد.
- یکی دیگر از محدودیت‌هایی که این تحقیق با آن مواجه است در نظر نگرفتن تفاوت در نوع صنعت است که می‌تواند بر رابطه بین

محافظه‌کاری و نظام راهبری واحدهای تجاری اثرگذار باشد.

۸-۲- پیشنهادات به استفاده‌کنندگان از نتایج تحقیق

- استفاده از نتایج این تحقیق در تدوین و تصویب آیین نامه نظام راهبری شرکتی در سازمان بورس اوراق بهادار تهران
- با توجه به نتایج تحقیق حاضر سازوکارهای نظام راهبری شرکتی بر محافظه‌کاری موثرند، لذا به سرمایه‌گذاران و تحلیلگران توصیه می‌شود جهت اخذ تصمیمات سرمایه‌گذاری، در کنار سایر اطلاعات، به اطلاعات مرتبط با سازوکارهای نظام راهبری شرکتی نیز توجه کنند.
- پیشنهاد می‌گردد که با گسترش مطالعات و ادبیات نظری نظام راهبری شرکتها فعالان بازار بورس، اعضاء هیئت مدیره شرکتها، سهامداران، شرکت‌های حسابرسی، پژوهشگران و... با مباحث راهبری شرکتها بیشتر آشنا شده تا بتوانند به نحو مناسبی به ایفای نقش در نظام راهبری شرکتها و نتیجتاً تاثیر بر افزایش ارزش شرکتها بپردازند.

۸-۳- پیشنهادات برای تحقیقات آتی

- تأثیر نوع صنعت بر محافظه‌کاری شرکتها و ارتباط آن با سازوکارهای راهبری شرکتی در تحقیقات آتی لحاظ گردد.
- تاثیر مالکیت دولتی، سهامداران عمده، مالکین خانوادگی و مالکیت مدیران با محافظه‌کاری شرکتها بررسی گردد.
 - تاثیر سایر عوامل تاثیرگذار بر ابعاد نظارتی مدیران غیرموظف نظیر تحصیلات، عضویت همزمان در هیات مدیره سایر شرکتها، سن، مدت

در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" بررسی‌های حسابداری و حسابرسی: ۹۸-۸۵.

(۶) نوروش، ایرج؛ کرمی، غلامرضا، وافی‌ثانی، جلال؛ (۱۳۸۸)" بررسی تاثیر سازوکارهای نظام راهبری شرکت بر هزینه‌های نمایندگی شرکتهای بورس اوراق بهادار تهران" تحقیقات حسابداری یزدانیان، نرگس؛ (۱۳۸۵)" تاثیر حاکمیت شرکتی بر کاهش مدیریت سود" پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی

- 8) Ahmed A, Duellman S, (2007) "Accounting conservatism and board of director characteristics: An empirical analysis" Journal of Accounting and Economics,
- 9) Ball, R., Shivakumar, L.,(2005) "Earnings quality in UK private firms: comparative loss recognition timeliness" Journal of Accounting and Economics 39 (1),83-128.
- 10) Beekes, W., Pope, P., Young, S., (2004) "The link between warnings timeliness, earnings conservatism and board composition: evidence from the UK" Corporate Governance: An International Review 12 (1), 47-59.
- 11) Garcia Lara,J., Garcia Osma, B. and Penalva, F, (2009) "Accounting conservatism and corporate governance" Review of Accounting Studies,
- 12) Givoly, D. and Hayn, C, (2000) "The changing time-series properties of earnings, cash flows and accruals: Has financial reporting become more conservative?" Journal of Accounting and Economics, 29(3), pp. 287-320.
- 13) Roslinda. (2009)"The Relationship Between Corporate Governance And Accounting Conservatism" University Of New South Wales
- 14) Watts, R. L. (2003)"Conservatism in accounting, Part I: Explanations and implications" Accounting Horizons, 17(3), pp. 207-221.
- 15) Wuchun C , Chiawen Liu ,Taychang Wang ,(2009) "What affects accounting conservatism: A corporate governance perspective" Journal of Contemporary Accounting & Economics

تصدی عضویت در هیات مدیره و... با محافظه‌کاری شرکت‌ها مورد مطالعه قرار گیرد.

○ با توجه به حذف شرکت‌های سرمایه‌گذاری، بانک‌ها و بیمه‌ها پیشنهاد می‌گردد تحقیقی در رابطه با سازوکارهای نظام راهبری و محافظه‌کاری در آن شرکت‌ها انجام پذیرد.

○ انجام مجدد این تحقیق پس از تصویب و اجرایی شدن آیین‌نامه نظام راهبری شرکتی در بورس تهران و مقایسه نتایج حاصله با نتایج این تحقیق

○ انجام بررسی‌های مشابه در طول یک دوره زمانی طولانی‌تر و با نمونه‌های بیشتر

فهرست منابع

- (۱) بنی‌مهد، بهمن؛ (۱۳۸۵) " تبیین و ارائه الگو برای اندازه‌گیری محافظه‌کاری حسابداری" رساله دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران
- (۲) حساس یگانه، یحیی؛ (۱۳۸۴)" فلسفه حسابرسی" شرکت انتشارات علمی و فرهنگی؛ چاپ اول، تهران
- (۳) خسرونژاد، حسین؛ (۱۳۸۸) " رابطه سازوکارهای حاکمیت شرکتی، نسبت بدهی‌ها، اندازه شرکت با مدیریت سود" پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی
- (۴) رحیمیان، نظام‌الدین؛ صالح‌نژاد، سیدحسین؛ سالکی، علی؛ (۱۳۸۸) " رابطه میان برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی و عدم تقارن اطلاعاتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" بررسی‌های حسابداری و حسابرسی: ۷۱ - ۸۶.
- (۵) مرادزاده فرد، مهدی؛ ناظمی اردکانی، مهدی؛ غلامی، رضا؛ فرزانی، حجت‌اله؛ (۱۳۸۸) " بررسی رابطه بین مالکیت نهادی سهام و مدیریت سود